

LATAK-D.039-01/01.2008

Vides vadības un audita sistēmas (EMAS) verificētāju akreditācijas procedūra

Latvijā darbojas vienota starptautiskām prasībām atbilstoša nacionālā akreditācijas sistēma, kurā testēšanas un kalibrēšanas laboratoriju, sertificēšanas un inspicēšanas institūciju, kā arī EMAS verificētāju novērtēšanu, akreditāciju un uzraudzību veic Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs LATAK (turpmāk tekstā Birojs).

Saskaņā ar likumu „Par vides aizsardzību” Birojs veic Vides vadības un audita sistēmas verificētāju (fizisku personu vai institūciju) (turpmāk tekstā – vides verificētājs) akreditāciju un uzraudzību.

1. DEFINĪCIJAS (saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 19.03.2001. Regulu Nr.761/2001):

Vides verificētājs - ir persona vai institūcija, kas akreditēta saskaņā ar 4. pantā paredzētajiem nosacījumiem un procedūrām un ir neatkarīga no organizācijas, kurā notiek verificācija;

Vides vadības sistēma - ir kopējās vadības sistēmas daļa, kas ietver vides politikas izstrādei, ieviešanai, sasniegšanai, pārskatīšanai un uzturēšanai vajadzīgo organizatorisko struktūru, plānošanu, pienākumus, metodes, procedūras, procesus un resursus;

Vides audits - ir vadības līdzeklis, kas ietver organizācijas veikuma vides jomā, vadības sistēmas un procesu sistemātisku, dokumentētu, periodisku un objektīvu novērtēšanu un kā mērķis ir:

- sekmēt vadības veiktu tādu darbību kontroli, kuras varētu ietekmēt vidi;
- novērtēt atbilstību organizācijas vides politikai, tostarp organizācijas mērķiem un uzdevumiem vides jomā.

2. AKREDITĀCIJAS KRITĒRIJI

Vides verificētāju novērtēšanas procesā Latvijas Nacionālajā akreditācijas sistēmā tiek izmantoti Latvijas nacionālā standarta statusā pārņemtie Eiropas standartizācijas komitejas (CEN) standarti, Eiropas akreditācijas kooperācijas (EA) dokumenti, LATAK noteikumi un rekomendācijas (skatīt dokumentu LATAK–D.030 „LATAK dokumentu saraksts”), kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas un Eiropas Komisijas lēmumi.

2.1. Birojs vērtē:

vides verificētājus – institūcijas atbilstoši:

Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 19. marta Regulai Nr.761/2001 (turpmāk - EMAS Regula), saistītajiem Eiropas Komisijas lēmumiem, LVS EN ISO/IEC 17021 standartam (turpmāk- ISO 17021) un EA norādījumiem (EA-7/02, EA-7/04);

vides verificētājus - fiziskas personas atbilstoši:

Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 19. marta Regulai Nr.761/2001 (turpmāk - EMAS Regula) un saistītajiem Eiropas Komisijas lēmumiem;

2.2. Īpaši EMAS akreditācijas nosacījumi institūcijām:

2.2.1. Netiek piemērots ISO 17021 8.2 punkts, jo verificētājs neizsniedz EMAS sertifikātu. Tā vietā, saskaņā ar EMAS Regulu, verificētājs validē (apstiprina) organizācijas vides deklarāciju norādot savu nosaukumu un vārdu, akreditācijas numuru un validēšanas datumu.

2.2.2. Ja verificētājs tomēr vēlas brīvprātīgi izsniegt organizācijai īpašu verificēšanu apliecināšu dokumentu, kas pēc satura būtu pielīdzināms sertifikātam ISO 17021 izpratnē, tad verificētājam jāievēro ISO 17021 noteiktās prasības;

2.2.3. EMAS Regulas 5. pielikumā ir noteikti īpaši kompetences kritēriji vides verificētājiem, kas jāievēro papildus ISO 17021 standartā noteiktajiem kritērijiem;

2.2.4. Ievērojot EMAS Regulā noteiktās verificācijas prasības, vides verificētāja rīcībā jābūt dokumentētām metodēm un procedūrām (EMAS Regulas 5. pielikums).

2.3. EMAS akreditācijas nosacījumi fiziskām personām:

Fiziskas personas – vides verificētājus akreditē atbilstoši EMAS regulas prasībām.

2.3.1. EMAS Regulas 5. pielikumā ir noteikti īpaši kompetences kritēriji vides verificētājiem (t. sk. fiziskām personām), kā arī pienākumi un darbības nosacījumi.

2.3.2. Fiziskai personai jāizpilda arī EMAS regulas 5. pielikumā noteiktie neatkarības kritēriji.

2.3.3. Ievērojot EMAS Regulas 5. pielikumā noteiktās verificācijas prasības vides verificētāja rīcībā jābūt dokumentētām metodēm un procedūrām.

2.3.4. Fiziskai personai jāizpilda papildus atbilstības prasības, kas noteiktas EMAS regulas 5. pielikuma 5.2.3. punktā – jābūt visai vajadzīgajai (vispārējai un tehniskajai) kompetencei, lai veiktu verificāciju akreditētajās sfērās.

2.3.5. Fiziskai personai nav pieļaujama ārpakalpojumu sniedzēju piesaistīšana kompetences nodrošināšanai.

3. INFORMĀCIJA PAR AKREDITĀCIJU

Informāciju par akreditācijas procesu pretendenti var saņemt Birojā Kr.Valdemāra 157, 305. kabinetā, pirmdienās no plkst. 9.00 līdz 12.00 un no 14.00 līdz 17.00 un/vai biroja interneta mājas lapā <http://www.latak.gov.lv>

4. AKREDITĀCIJAS PROCESS VIDES VERIFICĒTĀJIEM

4.1. Pieteikums akreditācijai vai akreditācijas sfēras paplašināšanai

Birojā ir izstrādāta pieteikuma veidlapas vides verificētāju akreditācijai. Pieteikuma veidlapas pieejamas Biroja sekretariātā un Biroja interneta mājas lapā.

4.2. Akreditācijas sfēra

Vides verificētāju akreditācijas sfēru nosaka saskaņā ar spēkā esošo saimniecisko darbību klasifikāciju (NACE kodi). Sfēru jānosaka atbilstoši četru ciparu (xx.xx) NACE kodam.

Atbilstību izvēlētajai akreditācijas jomai novērtē atbilstoši vides verificētāja vispārējai un tehniskajai kompetencei. Nosakot akreditācijas sfēru, vajadzības gadījumā ņem vērā arī attiecīgās darbības apjomu un sarežģītību.

Ja verificētājs ir pieteicis akreditāciju vairākās sfērās, tad sfēras prasmes pārbaudei tiks izvēlētas atbilstoši LATAK-D.019 dokumentam „LATAK noteikumi sfēras izvēlei pārvaldības sistēmu sertifikācijas institūciju un vides verificētāju (EMAS) prasmes pārbaudēm”.

Vides verificētājiem (fiziskām personām), kas verificāciju veic individuāli, ir ierobežotas akreditācijas sfēras atbilstoši personīgajai kompetencei.

4.3 Akreditācijas sfēras paplašināšana

Sfēras paplašināšanai vides verificētājs iesniedz Birojam oficiālu iesniegumu ar skaidri norādītu sfēru (NACE kodu) akreditētas sfēras paplašināšanai, kā arī visu aktualizēto informāciju, ieskaitot kompetences apliecinājumus.

Nosacījumi prasmes pārbaūžu veikšanai sfēras paplašināšanas gadījumā institūcijām un fiziskām personām ir aprakstīti LATAK-D.019 dokumentā.

4.4. Biroja izsniedzamā dokumentu pakete pretendētam

Birojs pretendētam izsniedz pieteikuma veidlapu, iesniedzamo dokumentu sarakstu un dokumentus saskaņā ar LATAK-D.030, atbilstoši pieteiktajai jomai.

4.5. Pretendenta iesniegtie dokumenti

Pretendentam pēc pieteikuma iesniegšanas 6 mēnešu laikā birojā jāiesniedz visi pieprasītie dokumenti pilnā apjomā:

- vides verificētājam - institūcijai jāiesniedz Birojā dokumenti, kas uzskaitīti veidlapā F.002.S2.
- vides verificētājam - fiziskai personai jāiesniedz Birojā dokumenti, kas norādīti veidlapā F.002.VV

4.6. Dokumentu analīze pirmajam apmeklējumam

Birojā analizē pretendenta iesniegtos dokumentus, novērtējot to atbilstību EMAS Regulai, ISO 17021 standartam, kā arī piemērojamiem EA skaidrojumiem un LATAK noteikumiem un rekomendācijām.

4.7. Pirmais apmeklējums

Pirmais apmeklējums notiek pretendējošās vides verificētāja (institūcijas) galvenajā daļā. Jautājums par pirmā apmeklējuma vietu fiziskai personai tiek izlemts individuāli.

Šīs vizītes laikā Birojs:

- iepazīstas ar institūcijas vadību un kvalitātes vadītāju (institūcijai);
- precizē informāciju par iesniegtiem dokumentiem;
- identificē institūcijas vispārīgas kvalitātes sistēmas nepilnības (institūcijai);
- iepazīstas ar telpām un iekārtām (institūcijai, fiziskai personai – ja piemērojams);
- apspriež jautājumu par novērtēšanas kārtību institūcijas filiālēs, ja tādas ir;
- precizē akreditācijas sfēru;
- precizē iesaistāmo vērtētāju un ekspertu skaitu;
- precizē līguma un vienošanās protokola noteikumus.

4.8. Līguma slēgšana

Pirmā apmeklējums laikā, vai pēc apmeklējuma, tiek parakstīts līgums un vienošanās protokols.

4.9. Avansa maksājums

Verificētājs veic avansa maksājumu par novērtēšanu vai atkārtotu novērtēšanu ne mazāk kā 60% apmērā no vienošanās protokolā uzrādītās summas. Novērtēšanas izmaksas tiek noteiktas saskaņā ar LR MK 07.03.2006. noteikumiem Nr.189 "Noteikumi par valsts aģentūras "Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs" sniegto publisko maksas pakalpojumu cenrādi"

4.10. Novērtēšanas komandas saskaņošana

Novērtēšanas komandu veido novērtēšanas vadošais vērtētājs vai tehniskais vadītājs. Komandu veidojot, tiek ievērots, lai būtu pietiekams skaits vērtētāju un/vai ekspertu, kas pārzinātu visu akreditācijas sfēru, un vērtētājiem un/vai ekspertiem būtu pietiekams zināšanu līmenis noteiktajās novērtēšanas jomās un pietiekams konkrētu darbību saprašanas līmenis.

Birojs ne vēlāk, kā 7 darba dienas, pirms novērtēšanas sākuma, nosūta vides verificētājam novērtēšanas plānu un paziņo novērtēšanas komandas locekļu uzvārdus un katra novērtēšanas jomas, dodot iespēju 3 darba dienu laikā iesniegt Birojam pamatotu rakstisku atteikumu par nozīmētiem vērtētājiem un/vai ekspertiem. Ja šādu atteikumu Birojs nevar akceptēt, tas sniedz paskaidrojumu par to vides verificētājam. Ja vides verificētājam nav iebildumu pret konkrētiem vērtētājiem un/vai ekspertiem, tie ir tiesīgi veikt novērtēšanu.

4.11. Novērtēšana

Vides verificētāju novērtēšana notiek Biroja nozīmētā vadošā vērtētāja vadībā, pēc visu nepieciešamo dokumentu saņemšanas un analīzes.

Novērtējums sākas ar ievada sapulci, kur novērtētāju komanda iepazīstas ar novērtējamās institūcijas personālu, precizē iepriekš nosūtīto novērtēšanas plānu, saskaņā ar kuru tiks veikta novērtēšana.

Novērtējamais vides verificētājs tiek iepazīstināts ar trīs iespējamiem neatbilstību līmeņiem (saskaņā ar LATAK dokumentu LATAK-D.008 „Akreditācijas procedūras”):

Novērojums (1) - atklājums, ka verificētājs formāli atbilst prasībām, bet tā prakse, nepilnības dokumentos un/vai pierakstos var radīt neatbilstību.

Darbība: Verificētājs vienas nedēļas laikā jāiesniedz LATAK korektīvo pasākumu plāns, jāveic korektīvās darbības saskaņotajos termiņos (1-6 mēnešu laikā), korektīvo pasākumu efektivitāti LATAK vērtēšanas komanda pārbauda nākamās kārtējās vai ārpuskārtas vizītes laikā. Vērtēšanas komandai ir tiesības pieprasīt liecības par veiktām korektīvām darbībām arī negaidot vizīti.

Piezīmes: Ja korektīvās darbības nav veiktas saskaņotajos termiņos, vai ir neefektīvas, novērojums (1) tiek pārkvalificēts neatbilstībā (2). Vairāki novērojumi (1), kas attiecas uz vienu un to pašu lietu, piemēram, standarta punktu, vai tiem ir sistemātisks raksturs, arī var tikt kvalificēti, kā neatbilstība (2).

Neatbilstība (2) – atklājums, ka verificētājs neizpilda kādas akreditācijas prasības, piemēram, standarta ISO 17021 vai EMAS Regulas prasības, LATAK prasības, kas iekļautas līgumos, LATAK dokumentos, neievēro savas pārvaldības sistēmas prasības, citus kritērijus, un tam var būt ietekme uz rezultātiem.

Darbība: Neakreditētam verificētājam jānovērš neatbilstību saskaņotajos termiņos, parasti 4-5 mēnešu laikā noslēgtā līguma ietvaros un jāiesniedz LATAK objektīva liecība par veiktām korektīvām darbībām. Akreditētam verificētājam par neatbilstību, kas konstatēta, piemēram, uzraudzības vai atkārtotās novērtēšanas laikā, nekavējoties jāveic korektīvās darbības un jāiesniedz LATAK objektīva liecība par veiktām korektīvām darbībām 1 mēneša laikā. Atsevišķos gadījumos liecības iegūšanai ir nepieciešama papildus vizīte. Ja papildus vizīte nav nepieciešama, bet neatbilstības būtība ir tāda, ka nepieciešams korektīvo pasākumu monitorings neatbilstību (2) pārkvalificē novērojumā (1).

Neatbilstība (3) - atklājums, ka verificētājs rupji pārkāpj akreditācijas prasības, piemēram, standarta ISO 17021 vai EMAS Regulas prasības, LATAK prasības, kas iekļautas līgumos, LATAK dokumentos, neievēro savas pārvaldības sistēmas prasības, citus kritērijus, kas tieši ietekmē vai ietekmēja verificētāja rezultātus un/vai akreditācijas statusu.

Darbība: Ja konstatēta šāda tipa neatbilstība, Birojs aptur akreditāciju vai akreditācijas sfēras daļu, ja 7 kalendāro dienu laikā verificētājs nav iesniedzis LATAK objektīvu liecību par pilnīgi veiktām korektīvām darbībām.

Visas uzrādītās neatbilstības novērtēšanas protokolos tiek attiecinātas uz konkrētiem EMAS Regulas vai standarta ISO 17021 punktiem.

Novērtēšanas komanda veic kompetences vērtējumu, savācot objektīvas liecības akreditācijas sfērā, apliecinot, ka verificētājs atbilst EMAS Regulas 5. pielikumā noteiktajiem īpašajiem kompetences kritērijiem vides verificētājiem un ISO 17021 standartā noteiktajiem kompetences kritērijiem.

Vides verificētājam, jānodrošina, ka tas izpilda EMAS Regulas 5. pielikumā noteiktos verificētāja pienākumus, ievēro noteiktos darbības nosacījumus, ka arī atbilst piemērojamām ISO 17021 standarta prasībām.

4.12. Prasmes pārbaude (*witnessed audits*)

Vides verificētāju prasmes pārbaudēs tiek novērotas vides verificētāju darbības veicot vides vadības un audita sistēmas verifikāciju.

Veicot sākotnējo novērtēšanu Biroja vērtētāji novērtēs gan 1. gan 2. posma audita veikšanu, bet, ja sākotnējās akreditācijas laikā ir paredzētas vairākas prasmes pārbaudes, un pirmajā prasmes pārbaudē netiek konstatētas neatbilstības 1. posma audita veikšanas norisē, tad Birojs var pieņemt lēmumu pārējās prasmes pārbaudēs novērot tikai 2. posma auditus.

Ja verificētājs ir pieteicis akreditāciju vairākās sfērās, tad sfēras praktiskās darbības novērtēšanai tiks izvēlētas atbilstoši LATAK-D.019 dokumentam.

4.13. Atklāto neatbilstību analīze un novērtēšanas protokoli un pārskati

Katras novērtēšanas dienas beigās Biroja vērtētāji mutiski informē verificētāju par konstatējumiem, it īpaši, par konstatētajām neatbilstībām un novērojumiem.

Novērtēšanas komanda, beidzot darbu, rūpīgi analizē visu savākto informāciju un objektīvās liecības par vides verificētāja darbību un nosaka vides verificētāja atbilstības līmeni atbilstoši akreditācijas kritērijiem.

Pēc verificēšanas pabeigšanas, Birojs izskata vides deklarācijas projektu, izstrādāto verifikācijas programmu un verifikācijas ziņojumu, ieskaitot verificējamajā organizācijā konstatētās neatbilstības un korektīvās darbības.

4.12. Noslēguma apspriede

Beidzot darbu, novērtēšanas komanda organizē noslēguma apspriedi, kurā piedalās vides verificētājs, (institūcijas vadība vai vides verificētājs - fiziska persona) un novērtētāji. Šo apspriedi vada vadošais vērtētājs. Apspriedē novērtētāji sniedz rakstisku un/vai mutisku ziņojumu par atklātām neatbilstībām, pamatojoties uz akreditācijas kritērijiem. Ziņojuma laikā novērtētajam vides verificētājam tiek dota iespēja jautāt un saņemt atbildes par atklāto neatbilstību pamatotību.

Rakstveida ziņojums par novērtēšanas rezultātiem vadošais vērtētājs sniedz vides verificētājam tūlīt pēc noslēguma apspriedes vai 7 darba dienu laikā pēc tās.

Vides verificētājs tiek aicināts komentēt šo ziņojumu un iesniegt atklāto neatbilstību korektīvo pasākumu plānu, norādot tajā konkrētas darbības, kā tiks novērstas neatbilstības, un kādā laika periodā tās tiks novērstas saskaņā ar 4.11. punktā noteiktajiem termiņiem.

Vadošajam vērtētājam vienam, vai kopā ar komandu jāanalizē iesniegtie priekšlikumi un jānosaka šo pasākumu pietiekamība un efektivitāte.

Pēc vides verificētāja sākotnējās novērtēšanas, kuras laikā tika atklātas vairākas būtiskas neatbilstības, vides verificētājs var tikt informēts par nepieciešamību tai veikt **galīgo**

novērtēšanu (atkārtota pilnīga vai daļēja novērtēšana). Par papildus novērtēšanu tiek noslēgts atsevišķs vienošanās protokols.

4.13. Lēmumu pieņemšana

Birojs pieņem akreditācijas lēmumu saskaņā ar dokumentu LATAK-D.016 „Akreditācijas lēmumi”.

Pamatojoties uz veikto dokumentu analīzi, vadošā vērtētāja sniegto rekomendāciju un citu būtisku informāciju, var pieņemt sekojošus lēmumus:

- akreditācijas piešķiršana;
- akreditācijas saglabāšana;
- akreditācijas sfēras paplašināšana;
- akreditācijas sfēras sašaurināšana;
- akreditācijas apturēšana;
- akreditācijas atlikšana;
- akreditācijas atcelšana

Birojs 7 darba dienu laikā paziņo institūcijai par pieņemto lēmumu.

Pēc sākotnējās novērtēšanas akreditācija tiek piešķirta uz 4 gadiem.

4.14. Maksa par akreditāciju

Institūcija vai persona atlikušo summu par novērtēšanu vai atkārtotu novērtēšanu maksā pēc lēmuma saņemšanas, neatkarīgi no novērtēšanas rezultātiem.

4.15. Akreditācijas apliecība un LATAK logo lietošana

Birojs 1 mēneša laikā sagatavo akreditācijas apliecību un tās pielikumu. Akreditācijas apliecības un logo lietošanas noteikumi ir ietverti dokumentos LATAK–D.021 „Latvijas Nacionālā akreditācijas biroja izsniegto akreditācijas apliecību lietošanas noteikumi” un LATAK-D.011 „Latvijas Nacionālā akreditācijas biroja logo lietošanas noteikumi”.

4.16. Publikācija

Birojs informāciju par akreditētiem vides verificētājiem reizi mēnesī paziņo LR EMAS kompetentajai iestādei – LR Vides ministrijas Vides pārraudzības valsts birojam, publicē LATAK interneta mājas lapā, norādot nosaukumu, akreditācijas numuru, atrašanās vietas, akreditācijas jomas un akreditācijas derīguma termiņu.

5. VIDES VERIFICĒTĀJU UZRAUDZĪBA UN ATKĀRTOTA NOVĒRTĒŠANA

5.1. Uzraudzības un atkārtotas novērtēšanas mērķis

Uzraudzības un atkārtotas novērtēšanas mērķis ir pārliecināties, ka vides verificētājs turpina atbilst akreditācijas prasībām, un pārraudzīt veiktās verifikācijas kvalitāti.

Uzraudzība var ietvert administratīvu auditu, prasmes pārbaudes, vides verificētāju apstiprināto vides deklarāciju un verifikācijas ziņojumu pārskatīšanu.

Citā ES dalībvalstī akreditēta EMAS verificētāja uzraudzības procedūra ir aprakstīta dokumentā LATAK-D.042 "Citā ES dalībvalstī akreditēta EMAS verificētāja uzraudzības procedūra".

5.2. Intervāls starp uzraudzības vizītēm.

Birojs pirmo uzraudzības vizīti veic pēc 8 ± 2 mēnešiem, bet ne vēlāk kā 12 mēnešus no akreditācijas piešķiršanas datuma.

Intervāli starp uzraudzības vizītēm ir noteikti dokumentā LATAK-D.009 „Akreditēto institūciju uzraudzība un atkārtota novērtēšana”.

Pieņemot lēmumu par uzraudzības vizīšu un aktivitāšu intervālu jebkurā konkrētā akreditētā institūcijā pēc pirmās atkārtotās novērtēšanas, Birojs ņem vērā institūcijas uzrādītos rezultātus iepriekšējās uzraudzības (un atkārtotās novērtēšanas) vizītēs un citās aktivitātēs.

Birojs var veikt uzraudzības vizīti bez iepriekšēja paziņojuma vai tikai ar paziņojumu (mazāk nekā divas nedēļas iepriekš), lai nepagarinātu intervālu starp vizītēm.

Ja Birojs saņem jebkuras rakstiskas pretenzijas vai sūdzības, kas rada šaubas par akreditētā vides verificētāja kompetenci, tas veic ārpuskārtas uzraudzības vizīti tuvākajā laikā.

Dažreiz ir nepieciešama papildus uzraudzības vizīte. Piemēram, ja Birojs saņem informāciju par būtiskām izmaiņām akreditētajā vides verificētāja (institūcijas), juridiskajā statusā, vadībā, tehniskajā personālā, atrašanās vietā, un dokumentu analīze nesniedz pietiekamu liecību par akreditētā vides verificētāja atbilstību akreditācijas kritērijiem.

5.3. Atkārtota novērtēšana

Pēc atkārtotas novērtēšanas akreditācija tiek piešķirta uz 5 gadiem.

Atšķirībā no uzraudzības atkārtota novērtēšana ir tik pat visaptveroša, cik sākotnējā akreditācija. Atkārtotā novērtēšanā vērtē vides verificētāju atbilstību visiem akreditācijas kritērijiem.